

ผลและวิจารณ์

ผลการวิจัย

ในการเสนอผลการศึกษาคำใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้รายงานผลตามหัวข้อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านและพื้นที่ทำกิน

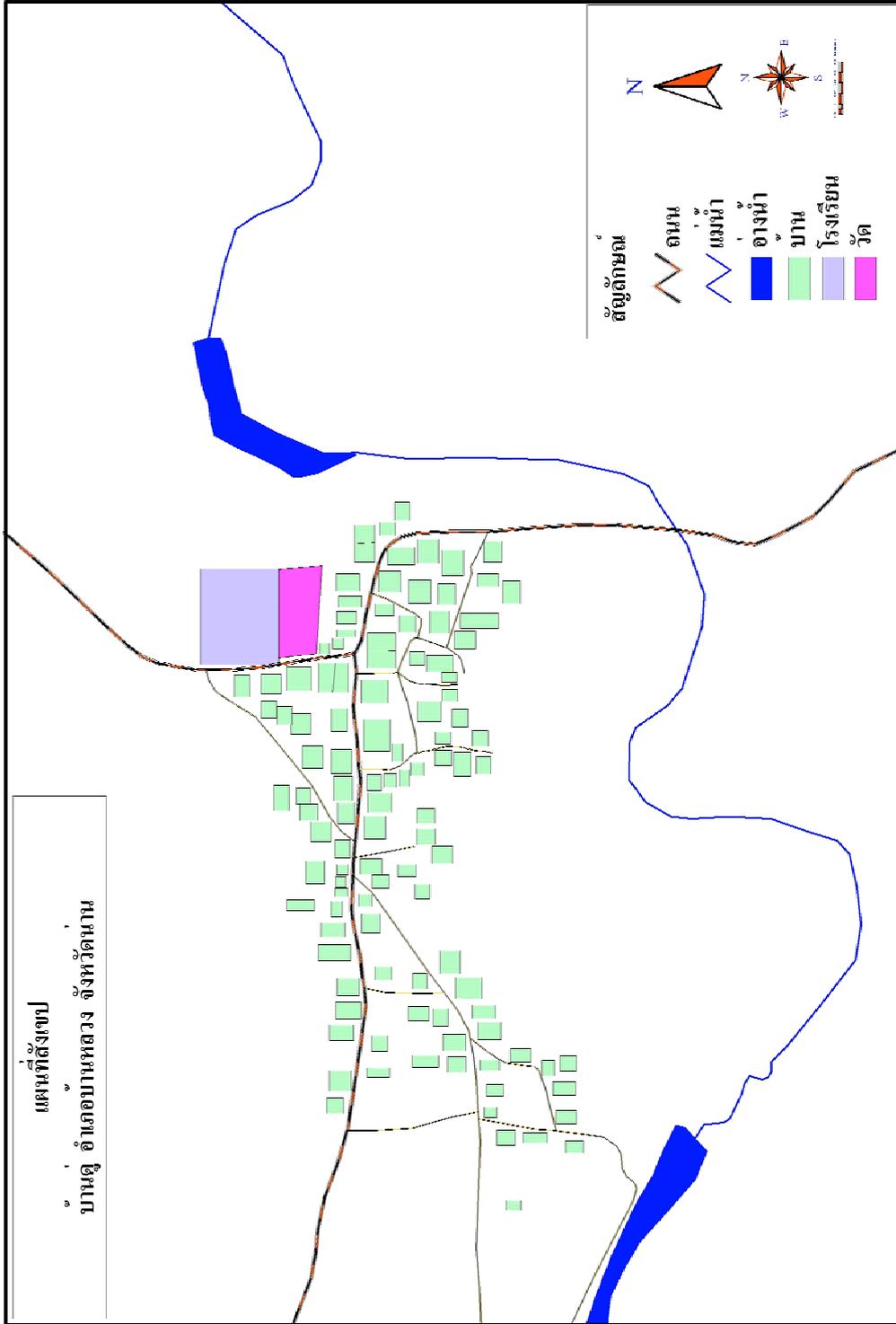
ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปและลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 3 พื้นที่ถือครองและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจและสังคมกับจำนวนและขนาด การถือครองที่ดินและรูปแบบการทำเกษตรในและนอกพื้นที่อนุรักษ์

ตอนที่ 1 ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านและพื้นที่ทำกิน

หมู่บ้านคูปัจจุบันมี ครัวเรือน 111 ครัวเรือน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มตามริมถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทาง อยู่ห่างจากอำเภอบ้านหลวง ประมาณ 6 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดน่าน ประมาณ 45 กิโลเมตร ระบบสาธารณูปโภค มีดังนี้ ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตและถนนลาดยาง ได้รับงบประมาณก่อสร้างจาก สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2539 ใช้ระบบน้ำประปาซึ่งต่อจากอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำกาด เมื่อปี พ.ศ. 2541 เก็บน้ำได้ 223,222 ลูกบาศก์เมตร และระบบประปาภูเขาซึ่งได้งบประมาณจากหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่สะลา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2546 ไฟฟ้าเข้าถึงทุกครัวเรือน ในส่วนขยะมูลฝอยมีมีรถมาเก็บส่วนใหญ่ใช้วิธีการเผาและการฝังดิน บริเวณบ้านมีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 50 ตารางวา ถึง 2 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นญาติกัน ลักษณะการสร้างบ้านเป็นบ้านชั้นเดียว ยกสูงใช้ไม้ในการสร้างเป็นหลัก มีสถานพยาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลบ้านหลวงและสถานีอนามัยบ้านหลวง วัดประจำหมู่บ้านได้แก่วัดบ้านคู และในส่วนของการศึกษาภายในหมู่บ้านมีโรงเรียนบ้านคู ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่อนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ลักษณะการตั้งหมู่บ้านดู่จังหวัดน่าน (พ.ศ. 2549)

ลักษณะที่ทำกินส่วนใหญ่เป็นผืนใหญ่ ทำกินเป็นกลุ่ม ทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไม้ผลและข้าว (ภาพที่ 4) โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 1,925 ไร่ หรือ ร้อยละ 87.38 รองลงมาเป็นการปลูกไม้ผล ประมาณ 127 ไร่ หรือร้อยละ 5.76 (ตารางที่ 9) และระยะเวลาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการปลูกพืชภายในรอบปี พบว่าการปลูกไม้ผลใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งปี รองลงมาคือการปลูกข้าวโพด ใช้เวลา 7 เดือน และปลูกเพียง 1 รอบ (ตารางที่ 10)

เป็นที่น่าสังเกตว่าขนาดของพื้นที่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีการปลูกข้าวโพดเพียงอย่างเดียวเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง และไม่มีแหล่งน้ำเนื่องจากไม่สามารถสร้างที่กักเก็บน้ำได้ทำให้การปลูกพืชชนิดอื่นเป็นไปได้ลำบาก ในส่วนนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นก็มีการปลูกข้าวโพดเป็นส่วนใหญ่เนื่องมาจากสภาพปัญหาด้านพื้นที่ที่ เช่นเดียวกับในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ส่วนในพื้นที่ราบก็จะมีปลูกไม้ผลและข้าวเนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งน้ำ และสามารถสร้างที่เก็บกักน้ำได้

ตารางที่ 9 ขนาดและสัดส่วนพื้นที่ปลูกพืชเกษตร ของชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน

ชนิดพืช	ในพื้นที่อนุรักษ์		นอกพื้นที่อนุรักษ์		รวม	
	ขนาดพื้นที่	สัดส่วน	ขนาดพื้นที่	สัดส่วน	ขนาดพื้นที่	สัดส่วน
	(ไร่)	(ร้อยละ)	(ไร่)	(ร้อยละ)	(ไร่)	(ร้อยละ)
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	1,038	47.11	887	40.27	1,925	87.38
ไม้ผล	-	-	127	5.76	127	5.76
ข้าว	-	-	151	6.86	151	6.86
รวม	1,038	47.11	1,165	52.89	2,203	100

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบ ระยะเวลาการใช้ที่ดินของพืชแต่ละชนิดของชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน

ชนิดพืช	เริ่มกิจกรรม	สิ้นสุดกิจกรรม	จำนวนเดือน
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	พฤษภาคม	พฤศจิกายน	7
ไม้ผล	มกราคม	ธันวาคม	12
ข้าว	สิงหาคม	ธันวาคม	5

ตอนที่ 2 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษาโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านคู ในปี พ.ศ. 2549 โดยการใช้แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว โดยการสอบถามทั้งหมู่บ้าน จำนวน 111 ครัวเรือน ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิฐานะเดิม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม การเข้าร่วมกลุ่ม แหล่งรับรู้ข่าวสาร การพัฒนาหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์จากป่า เหตุผลความต้องการป่าชุมชน คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เพศของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอยู่ประมาณร้อยละ 66.7 และ เพศหญิง มีอยู่ประมาณร้อยละ 33.3 (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 เพศของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคู

เพศ	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ชาย	74	66.7
หญิง	37	33.3
รวม	111	100

1.2 อายุของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป กล่าวคือ อายุระหว่าง 41-60 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 55.9 อายุน้อยกว่า 40 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 33.3 และอายุมากกว่า 60 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 10.8 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคู

อายุ (ปี)	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
น้อยกว่า 40 ปี	37	33.3
41-60 ปี	62	55.9
มากกว่า 60 ปี	12	10.8
รวม	111	100

1.2 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้เรียน ร้อยละ 16.2 จะเห็นได้ว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านคูเฉลี่ย อยู่ในประถมศึกษาซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ เป็นเพราะต้องออกมาช่วยทางบ้านประกอบอาชีพซึ่งเป็นแบ่งเบาภาระทางบ้าน (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคูจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	18	16.2
ประถมต้น	5	4.5
ประถมศึกษา	72	64.2
มัธยมต้น	8	7.2
มัธยมปลาย	4	3.6
สูงกว่ามัธยมปลาย	1	.9
ไม่ตอบ	3	2.7
รวม	111	100

1.3 ภูมิลำเนาเดิม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.2 เกิดภายในหมู่บ้าน และย้ายมาจากจังหวัดอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 1.8 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมานานแล้ว มิใช่ครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ หรือจับจองที่ดินทำกินใหม่แต่อย่างใด (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคู จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
บ้านคู	109	98.2
ย้ายมาจากที่อื่น	2	1.8
รวม	111	100

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ 3 คน ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 42.3 รองลงมาเป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ 4 คน มีอยู่ประมาณร้อยละ 21.6 จะเห็นได้ว่าขนาดครัวเรือนของประชากรส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนขนาดปานกลาง โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย ประมาณ 3 คน ซึ่งในอนาคตจะต้องมีการแยกครอบครัวออกไปอีก ส่งผลให้มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่ออยู่อาศัยและทำกินเพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคู

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1-2	29	26.12
3-4	71	63.97
5-6	11	9.91
รวม	111	100

1.5 สถานภาพทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านคูนันสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 3.6 สมาชิก อบต. คิดเป็นร้อยละ 2.7 เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 11.7 และเป็นลูกบ้าน ร้อยละ 82.0 (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 สถานภาพทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคูนัน

สถานภาพทางสังคม	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ผู้นำชุมชน	4	3.6
สมาชิก อบต.	3	2.7
คณะกรรมการหมู่บ้าน	13	11.7
ลูกบ้าน	91	82.0
รวม	111	100

1.6 การเข้าร่วมกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือน การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ นั้น มีครัวเรือนที่เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม อยู่ 109 ครัวเรือน จาก 111 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.2 และเป็นการเข้าร่วมกลุ่มการเกษตร ประมาณร้อยละ 92.1 นอกจากนั้นมีการเข้าเป็นสมาชิกของแม่บ้าน ประมาณร้อยละ 7.3 (ตารางที่ 17)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเข้าร่วมทำกิจกรรมนั้นมีอยู่เป็นจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่เข้ากลุ่มการเกษตร แต่มีเพียงชื่อที่เข้าร่วมกลุ่ม ในทางปฏิบัติจริงแล้วการรวมกลุ่มของราษฎรในชุมชนบ้านคูนันยังไม่เป็นรูปธรรมที่แท้จริง เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะช่วยให้มีการพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ตารางที่ 17 การเข้าร่วมกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน

การเข้าร่วมกลุ่ม	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
กลุ่มการเกษตร	101	92.7
กลุ่มแม่บ้าน	8	7.3
รวม	109	100

1.7 แหล่งรับข่าวสาร หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านคูมีการรับรู้ข่าวสารครบทั้ง 111 ครัวเรือน การรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่มีวิธีการรับรู้ข่าวสารมากกว่า 2 อย่างขึ้นไป โดยการดูโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ โดยการรับรู้ข่าวสารมากกว่า 2 อย่าง อยู่ถึง ร้อยละ 89.2 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 การรับรู้ข่าวสารของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน

การรับรู้ข่าวสาร	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
โทรทัศน์	4	3.6
วิทยุ	3	2.7
อื่นๆ	5	4.5
มากกว่า 2 อย่าง	99	89.2
รวม	111	100

1.8 การพัฒนาหมู่บ้าน หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านคูมีความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.6 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน รองลงมา ร้อยละ 18.9 14.4 และ 11.7 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเกษตร สาธารณสุข และเศรษฐกิจ ตามลำดับ (ตารางที่ 19) จะเห็นได้ว่าราษฎรในหมู่บ้านยังเห็นความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐาน อย่างเช่น ระบบน้ำประปา ถนน ไฟฟ้า ความเจริญที่จะเข้ามาสู่หมู่บ้าน มากกว่าการพัฒนาทางด้าน การประกอบอาชีพ คือการเกษตร และด้านเศรษฐกิจ เพราะชาวบ้านมีลักษณะคิดถึงความสะดวกสบายมากกว่าการประกอบอาชีพ ตรงส่วนนี้ทางภาคราชการควรเข้ามามีส่วนในการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืน

ตารางที่ 19 ความต้องการในด้านการพัฒนาของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคู
จังหวัดน่าน

การพัฒนาหมู่บ้าน	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
โครงสร้างพื้นฐาน	54	48.6
การเกษตร	21	18.9
สาธารณสุข	16	14.4
เศรษฐกิจ	13	11.7
ด้านมนุษย์	4	3.6
ทุก ๆ ด้าน	3	2.7
รวม	111	100

1.9 การใช้ประโยชน์จากป่ามีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ามาก จากครัวเรือนทั้งหมด 111 ครัวเรือน ได้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ถึง 102 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 91.9 โดยการเก็บหาไม้ฟืน ไม้ใช้สอย ถ่าน หน่อไม้ เห็ด ผักป่า สมุนไพร และการเข้าไปพักผ่อน/เที่ยวในป่า ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าบ่อยครั้ง โดยคิดเป็น ร้อยละ 55.0 รองลงมาคือ นาน ๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.9 (ตารางที่ 20) โดยการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่านั้น ไม่ได้ทำเป็นอาชีพแต่จะเป็นการเข้าไปเพื่อเอามาบริโภคและใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น

ตารางที่ 20 การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของครัวเรือนที่ศึกษา

ความถี่ของการเข้าไปใช้ประโยชน์	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ไม่เคย	9	8.1
นาน ๆ ครั้ง (น้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน)	41	36.9
บ่อย (มากกว่า 1 ครั้ง/เดือน)	61	55.0
รวม	111	100

1.10 เหตุผลความต้องการป่าชุมชน หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด 111 ครัวเรือน มีความต้องการให้มีป่าชุมชน และเหตุผลความต้องการป่าชุมชนส่วนมาก อยากมีป่าชุมชนเพื่อจะได้หาไม้ใช้สอยง่าย ร้อยละ 91.0 และหาของป่าได้ง่าย ร้อยละ 5.4 (ตารางที่ 21) แสดงให้เห็นว่าในชุมชนบ้านคู้อย่างนี้ ไม่มีความเข้าใจในเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยความเห็นส่วนใหญ่เพียงต้องการไม้ใช้สอยเท่านั้น โดยพื้นที่ในป่าชุมชนนั้นเป็นทั้ง แหล่งอาหาร และสมุนไพร

ตารางที่ 21 เหตุผลความต้องการป่าชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนบ้านคู จังหวัดน่าน

เหตุผลความต้องการ	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
หาไม้ใช้สอยง่าย	102	91.9
หาของป่าได้ง่าย	6	5.4
หาไม้ฟืนได้ง่าย	2	1.8
หาไม้ฟืนและของป่าได้ง่าย	1	0.9
รวม	111	100

1.11 การให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการใช้ทรัพยากรป่าไม้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการเข้าเก็บผลผลิตจากป่า โดยการประชุมชี้แจงประจำเดือน หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด 111 ครัวเรือน ได้รับคำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ นาน ๆ ครั้งคิดเป็นร้อยละ 66.7 และได้รับคำแนะนำบ่อยครั้ง ร้อยละ 29.7 (ตารางที่ 22) เป็นเพราะวิธีการเข้าไปให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่โดยมากจะเป็นการเข้าไปพบกับผู้นำชุมชนเท่านั้น ไม่มีการประกาศหรือเรียกชาวบ้านมารับฟังทั้งหมดหมู่บ้าน ทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่กระจายทั่วหมู่บ้าน

ตารางที่ 22 การให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการใช้ทรัพยากรป่าไม้

การให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ไม่เคย	4	3.6
นาน ๆ ครั้ง (มากกว่า 2 เดือน/ครั้ง)	74	66.7
บ่อย (เดือนละครั้ง)	33	29.7
รวม	111	100

2. สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การถือครองที่ดิน เอกสารรับรองการทำประโยชน์ที่ดิน วิธีที่ได้มาของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม อาชีพหลักและอาชีพเสริมของ ครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายในครัวเรือน และหนี้สินค้างชำระของครัวเรือน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การถือครองที่ดิน มีครัวเรือนที่มีที่ทำกินทั้งหมด 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.4 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยมีขนาดของการถือครองที่ดินส่วนมากมีที่ดินถือครองครัวเรือนละ 11-20 ไร่ ประมาณร้อยละ 31.5 ของจำนวนครัวเรือนที่มีที่ทำกิน สำหรับจำนวนแปลงที่ดินที่ถือครอง ส่วนมาก มีที่ดินถือครองครัวเรือนละ 1-3 แปลง ประมาณร้อยละ 57.5 และมีที่ดินถือครองครัวเรือนละ 4-6 แปลง ประมาณร้อยละ 30.5 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ตารางที่ 23 และตารางที่ 24) ซึ่งเป็นการถือครอง ที่ดินที่มากพอสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับ การถือครองที่ดินของทางภาคกลาง แต่เนื่องจากสภาพ พื้นที่เป็นภูเขา ไม่มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทำให้มีการถือครองที่ดินมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต

ตารางที่ 23 ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนในพื้นที่หมู่บ้านดู่

จำนวนที่ดิน (ไร่)	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1-10	27	24.3
11-20	35	31.5
21-30	25	22.5
31-40	14	12.6
41-50	2	1.8
51-60	3	2.7
รวม	106	100

ตารางที่ 24 จำนวนแปลงที่ดินที่ครัวเรือนถือครองอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคู

จำนวนที่ดิน (แปลง)	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1-3	61	57.5
4-6	32	30.5
7-9	12	11.4
10-12	1	1.0
รวม	106	100

2.2 เอกสารรับรองการทำประโยชน์ที่ดิน ครัวเรือนส่วนมากมีเอกสารรับรองการทำประโยชน์ที่ดิน เป็นเอกสารสิทธิ์ประเภท สปก. ประมาณร้อยละ 64.9 สค. 1 ประมาณร้อยละ 6.3 สปก.-สค. 1 ประมาณร้อยละ 2.7 และ สปก.-นส.3 ประมาณร้อยละ 6.3 ของจำนวนที่ดินถือครองทั้งหมด (ตารางที่ 25) เนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านคูเป็นภูเขา การได้มาของสิทธิ์ในพื้นที่จึงเป็น สปก เป็นส่วนใหญ่เพราะมาจากการจัดสรรพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม

ตารางที่ 25 เอกสารรับรองการทำประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

รายการ	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
สปก.	72	64.9
สค.1	7	6.3
สปก.-สค. 1	3	2.7
สปก.-นส. 3	7	6.3
รวม	89	100

2.3 วิธีการได้มาของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ครัวเรือนถือครองอยู่ส่วนมากได้มาจากทั้งมรดกและการจับจอง ประมาณร้อยละ 48.6 และเป็นทั้งจับจองเพียงอย่างเดียว ประมาณ ร้อยละ 30.8 และเป็นทั้งมรดกอย่างเดียวประมาณร้อยละ 20.6 ของจำนวนที่ดินที่ถือครองทั้งหมด (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 วิธีการได้มาของกรรมสิทธิ์ในที่ดินของครัวเรือนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่
หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

วิธีการได้ที่ทำกิน	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
จากการจับจอง	33	31.13
จากมรดก	21	19.82
ทั้ง 2 วิธี	52	49.05
รวม	106	100

2.4 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ครัวเรือนที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการทำการเกษตรกรรม มีอยู่ประมาณร้อยละ 77.3 ของพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรกรรม นอกจากนั้นมีการใช้น้ำจากร่องเหมือง ประมาณร้อยละ 10.4 และใช้น้ำจากชลประทาน ประมาณร้อยละ 3.8 ของพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรกรรม (ตารางที่ 27) เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาสูงทำให้ไม่มีพื้นที่ในการเก็บน้ำ ประกอบกับพื้นที่บางส่วนเข้าไปอยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่สามารถสร้างที่กักเก็บน้ำได้

ตารางที่ 27 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมของครัวเรือนบ้านคู จังหวัดน่าน

แหล่งน้ำ	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
น้ำฝน	82	77.3
ฝาย	11	10.4
ห้วย	9	8.5
อ่างเก็บน้ำ	4	3.8
รวม	106	100

2.5 การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำไร่ ประมาณร้อยละ 74.8 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างอิสระทั่วไป ประมาณร้อยละ 17.1 เลี้ยงสัตว์ ประมาณร้อยละ 4.5 ไม้ผล ประมาณร้อยละ 3.6 รายละเอียดตามตารางที่ 11 ส่วนอาชีพเสริมของครัวเรือนนั้น ครัวเรือนที่มีอาชีพเสริมมีอยู่ประมาณร้อยละ 47.7 และอาชีพเสริมที่สำคัญได้แก่ อาชีพรับจ้างอิสระทั่วไป ประมาณร้อยละ 64.2 เลี้ยงสัตว์ ประมาณร้อยละ 17.0 ปลูกพืชไร่ ประมาณร้อยละ 13.2 และปลูกไม้ผล ร้อยละ 5.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 28 และตารางที่ 29) จากที่กล่าวมาแล้วว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านคู้เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ทำให้พื้นที่ราบที่สามารถประกอบการเกษตรแบบอื่นลดน้อยลงตามไปด้วย พื้นที่ส่วนใหญ่จึงถูกใช้ไปในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบว่า ทั้งอาชีพหลักเป็นการทำไร่และอาชีพเสริมของครัวเรือนส่วนใหญ่ เป็นการประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งในการทำไร่นั้นมีพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และมีอัตราความเสี่ยงที่จะบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ตารางที่ 28 อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่หมู่บ้านคู้ จังหวัดน่าน

อาชีพหลัก	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
ทำการเกษตร		
ปลูกพืชไร่	83	74.8
เลี้ยงสัตว์	5	4.5
ปลูกไม้ผล	4	3.6
รับจ้าง	19	17.1
รวม	111	100

ตารางที่ 29 อาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

อาชีพรอง	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
<u>รับจ้าง</u>	34	64.2
<u>ทำการเกษตร</u>		
เลี้ยงสัตว์	9	17.0
ปลูกพืชไร่	7	13.2
ปลูกไม้ผล	3	5.7
รวม	53	100

2.6 รายได้ของครัวเรือน รายได้เป็นเงินสดของครัวเรือนต่อปีในส่วนของรายได้จากการเกษตรกรรม และการรับจ้างทั่วไป โดยรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 40,001-60,000 บาท และน้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.4 เท่ากัน รองลงมาระหว่าง 20,001-40,000 บาท ร้อยละ 18.9 โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 54,194.59 บาท (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 รายได้ในครัวเรือนของราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

รายได้ (บาท)	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
น้อยกว่า 20,000	26	23.4
20,001-40,000	21	18.9
40,001-60,000	26	23.4
60,001-80,000	19	17.1
มากกว่า 80,000	19	17.1
รวม	111	100

2.7 รายจ่ายของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือนต่อปี อยู่ในส่วนของรายจ่ายจากการประกอบอาชีพ และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยรายจ่ายส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30,001-50,000 บาท ร้อยละ 43.2 รองลงมาระหว่าง 10,001-30,000 บาท และ 50,001-70,000 บาท ร้อยละ 20.7 โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 47,143.83 บาท (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 รายจ่ายในครัวเรือนของราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

รายจ่าย (บาท)	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	
	คน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000	3	2.7
10,001-30,000	23	20.7
30,001-50,000	48	43.2
50,001-70,000	23	20.7
มากกว่า 70,000	14	12.6
รวม	111	100

2.8 หนี้สินของครัวเรือน ราษฎรในชุมชนบ้านคู มีหนี้สินทั้งสิ้น 91 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 111 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.0 หนี้สินของครัวเรือนต่อปี ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 10,001-30,000 บาท ร้อยละ 37.4 รองลงมาระหว่าง 30,001-50,000 บาท ร้อยละ 20.9 หนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 57,376.92 บาท (ตารางที่ 32) จะเห็นว่ามีราษฎรมีหนี้สิน ถึง 91 ราย อันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพทำการเกษตรที่ประสบปัญหาผลผลิตต่ำทำให้รายได้ไม่พอ รายจ่าย

ตารางที่ 32 หนี้สินในครัวเรือนของราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

หนี้สิน (บาท)	จำนวนครัวเรือน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10,000	11	12.1
10,001-30,000	34	37.4
30,001-50,000	19	20.9
50,001-70,000	11	12.1
มากกว่า 70,000	16	17.6
รวม	91	100

ตอนที่ 3 พื้นที่ถือครองและรูปแบบการใช้ประโยชน์ดิน

การสำรวจพื้นที่ถือครองและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. สภาพทั่วไป

จากการศึกษาพื้นที่ถือครองและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ของราษฎรในหมู่บ้านคู จำนวน 105 ครัวเรือน ได้ผลการศึกษาดังนี้

บ้านคูมีที่ทำกินทั้งหมด 2,203.08 ไร่ จำนวน 402 แปลง แบ่งเป็น ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 1,038.52 ไร่ 156 แปลง และพื้นที่นอกป่าอนุรักษ์ 1,164.56 ไร่ 246 แปลง แบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินตามรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ นอกป่าอนุรักษ์ (ป่าเศรษฐกิจและพื้นที่กันออก) ตามรายละเอียดในภาคผนวก ข

ผู้ถือครองที่ดินที่มีแปลงถือครองอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว มีพื้นที่ถือครองรวมเท่ากับ 429.106 ไร่ จำนวน 23 ราย ขนาดแปลงถือครองที่มีเนื้อที่มากที่สุดคือ 16.49 ไร่ ขนาดเล็กที่สุดคือ 2.06 ไร่ จำนวนพื้นที่ถือครองมากที่สุดคือ 6 แปลง/ครัวเรือน

ผู้ถือครองที่ดินที่มีแปลงถือครองอยู่ในพื้นที่นอกป่าอนุรักษ์ (พื้นที่ป่าเศรษฐกิจและพื้นที่กันออก) มีพื้นที่ถือครองรวมเท่ากับ 577.96 ไร่ จำนวน 37 ราย ขนาดแปลงถือครองที่มีเนื้อที่มากที่สุดคือ 18.81 ไร่ ขนาดเล็กที่สุดคือ 0.42 ไร่ จำนวนพื้นที่ถือครองมากที่สุดคือ 5 แปลง/ครัวเรือน

ผู้ถือครองที่ดินที่มีแปลงถือครองอยู่ทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ขนาดแปลงถือครองที่มีเนื้อที่มากที่สุดคือ 21.62 ไร่ ขนาดเล็กที่สุดคือ 1.49 ไร่ จำนวนพื้นที่ถือครองมากที่สุดคือ 11 แปลง/ครัวเรือน โดยสัดส่วนพื้นที่ถือครองในเขตป่ามีเนื้อที่มากกว่านอกเขตป่า (ในเขตป่า 609.42 ไร่, นอกเขตป่า 586.60 ไร่) (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 ขนาดและจำนวนพื้นที่ถือครอง

	ลักษณะการถือครอง		
	ในป่าอนุรักษ์	ทั้งสองพื้นที่	นอกป่าอนุรักษ์
รวมพื้นที่ถือครอง (ไร่)	429.10	1,196.02	577.96
ขนาดแปลง (ไร่)			
ใหญ่ที่สุด	16.49	21.62	18.81
เล็กที่สุด	2.06	1.49	0.42
จำนวนพื้นที่ถือครองมากที่สุด	6	11	5
(แปลง/ครัวเรือน)			
จำนวนครัวเรือน (รวม 105 ครัวเรือน)	23	45	37
จำนวนแปลง (รวม 402 แปลง)	63	120	219

2. สถานภาพทางสังคมกับการถือครองที่ดิน

เมื่อนำสถานภาพทางสังคมมาแยกเป็นการถือครองพื้นที่พบว่า คนที่มีพื้นที่ถือครองในเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว มี 2 กลุ่ม รวม 23 ราย ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย (พื้นที่ 87.227 ไร่) และลูกบ้าน 20 ราย (พื้นที่ 341.874 ไร่)

คนที่มีพื้นที่ถือครองนอกเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว มี 4 กลุ่ม รวม 37 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 ราย (พื้นที่ 41.671 ไร่) คณะกรรมการหมู่บ้าน 5 ราย (พื้นที่ 69.591 ไร่) สมาชิก อบต. 2 ราย (พื้นที่ 86.785 ไร่) และเป็นลูกบ้าน 28 ราย (พื้นที่ 517.507 ไร่)

ผู้ที่มีพื้นที่ถือครองอยู่ทั้งในและนอกเขตป่าอนุรักษ์ มี 4 กลุ่ม รวม 45 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 ราย (พื้นที่ 45.18 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่า 32.02 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 13.16 ไร่) คณะกรรมการหมู่บ้าน 4 ราย (พื้นที่ 75.33 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่า 24.56 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 50.77 ไร่) สมาชิก อบต. 1 ราย (พื้นที่ 40.82 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่า 5.46 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 35.36 ไร่) และลูกบ้าน 38 ราย (พื้นที่ 1,034.69 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่า 547.38 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 487.31 ไร่) (ตารางที่ 34 และภาพที่ 5)

และเมื่อนำสถานภาพทางสังคมมาเปรียบเทียบอัตราส่วน ในส่วนของการถือครองพื้นที่ ในป่าอนุรักษ์ทั้งหมด พบว่า มีลูกบ้าน 58 ราย พื้นที่ 889.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 85.62 กรรมการหมู่บ้าน 7 ราย พื้นที่ 111.79 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.76 ผู้นำชุมชน 2 ราย พื้นที่ 32.02 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.10 และ สมาชิก อบต. 1 ราย พื้นที่ 5.46 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.52

ตารางที่ 34 เปรียบเทียบสถานภาพทางสังคมกับการถือครองที่ดิน

สถานภาพ	ลักษณะการถือครอง						รวม	
	ในเขตป่า		ทั้งสองพื้นที่		นอกเขตป่า			
	ราย	พื้นที่ (ไร่)	ราย	ในป่า – นอกป่า พื้นที่ (ไร่)	ราย	พื้นที่ (ไร่)		
ผู้นำชุมชน	-	-	2	32.02	13.16	2	28.51	4
กรรมการหมู่บ้าน	3	87.23	4	24.56	50.77	5	69.59	12
สมาชิก อบต.	-	-	1	5.46	35.36	2	86.78	3
ลูกบ้าน	20	341.87	38	547.38	487.31	28	393.08	86
รวม	23	429.10	45	609.42	586.60	37	577.96	105
รวม			1,038.52			1,164.56		

3. รายได้กับการถือครองที่ดิน

เมื่อนำสถานภาพทางสังคมมาเปรียบเทียบกับจำนวนรายได้และจำนวนการถือครองพื้นที่ พบว่าคนที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท มีอยู่ 15 ราย ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย และ ลูกบ้าน 12 ราย โดยคนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 4.55 ไร่ คนที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 44.51 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 82.32 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 40.45 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 41.87 ไร่)

คนที่มีรายได้ระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีอยู่ 21 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 1 ราย คณะกรรมการหมู่บ้าน 1 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 18 ราย โดยคนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 91.41 ไร่ คนที่มีพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 91.02 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 99.87 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 34.90 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 64.97 ไร่)

คนที่มีรายได้ระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีอยู่ 44 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 3 ราย คณะกรรมการหมู่บ้าน 5 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 35 ราย โดยคนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 134.83 ไร่ คนที่มีพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 359.00 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 592.93 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 320.82 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 272.11 ไร่)

คนที่มีรายได้ระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีอยู่ 18 ราย ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 2 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 15 ราย โดยคนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 198.31 ไร่ คนที่มีพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว รวมทั้งหมด 83.43 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 217.78 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 87.32 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 130.46 ไร่)

คนที่มีรายได้มากกว่า 75,000 บาท มีอยู่ 7 ราย ได้แก่ ลูกบ้าน 7 ราย โดยคนที่มีพื้นที่อยู่ทั้งสองพื้นที่ 203.12 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 125.93 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 77.19 ไร่) (ตารางที่ 35 และภาพที่ 6)

และเมื่อนำรายได้มาเปรียบเทียบร้อยละ ของการถือครองพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ทั้งหมด พบว่าคนที่มีรายได้ ระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีพื้นที่ 455.65 คิดเป็นร้อยละ 43.87 คนที่มีรายได้ ระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีพื้นที่ 285.63 คิดเป็นร้อยละ 27.51 คนที่มีรายได้ ระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีพื้นที่ 126.31 คิดเป็นร้อยละ 12.16 คนที่มีรายได้ มากกว่า 75,000 บาท มีพื้นที่ 125.93 คิดเป็นร้อยละ 12.13 และคนที่มีรายได้ น้อยกว่า 10,000 บาท มีพื้นที่ 45 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.33

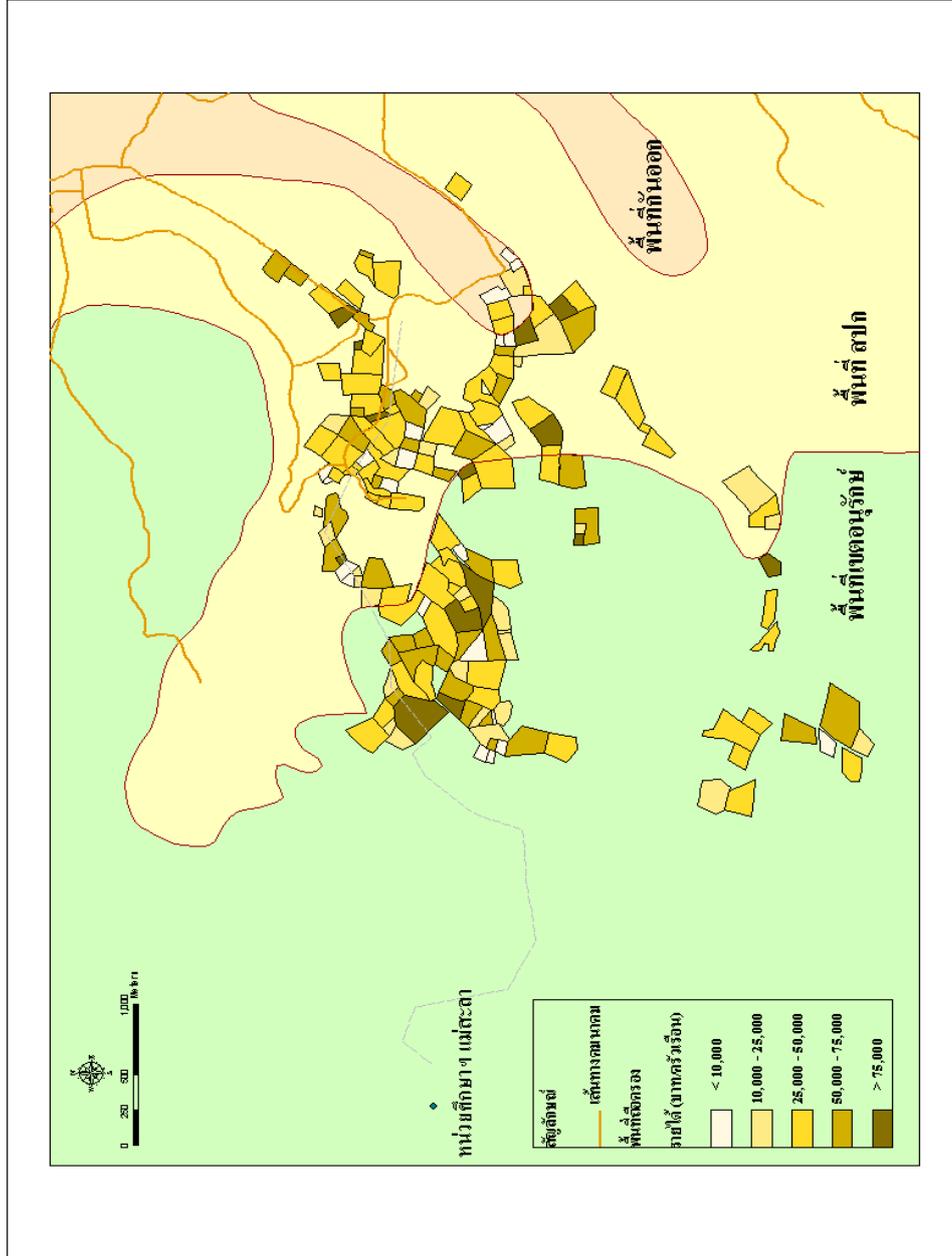
การถือครองพื้นที่นอกป่าอนุรักษ์ทั้งหมด พบว่า คนที่มีรายได้ ระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีพื้นที่ 63.11 คิดเป็นร้อยละ 54.19 คนที่มีรายได้ ระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีพื้นที่ 213.89 คิดเป็นร้อยละ 18.37 คนที่มีรายได้ ระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีพื้นที่ 155.99 คิดเป็นร้อยละ 13.39 คนที่มีรายได้ น้อยกว่า 10,000 บาท มีพื้นที่ 86.38 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.42 และคนที่มีรายได้ มากกว่า 75,000 บาท มีพื้นที่ 77.19 คิดเป็นร้อยละ 6.63

ตารางที่ 35 เปรียบเทียบรายได้กับสถานภาพและจำนวนพื้นที่ถือครอง

รายได้/ปี	สถานภาพ (จำนวนราย)	ลักษณะการถือครอง			
		ในเขตป่า (ไร่)	ทั้งสองพื้นที่		นอกเขตป่า (ไร่)
			ในป่า (ไร่)	นอกป่า (ไร่)	
< 10,000	กรรมการหมู่บ้าน (3) ลูกบ้าน (12)	4.55	40.45	41.87	44.51
10,000-25,000	ผู้นำชุมชน(1) กรรมการหมู่บ้าน (1) สมาชิก อบต. (1) ลูกบ้าน (18)	91.41	34.90	64.97	91.02
25,000-50,000	ผู้นำชุมชน (3) กรรมการหมู่บ้าน (5) สมาชิก อบต. (1) ลูกบ้าน (35)	134.83	320.82	272.11	359.00

ตารางที่ 35 (ต่อ)

รายได้/ปี	สถานภาพ (จำนวนราย)	ลักษณะการถือครอง			
		ในเขตป่า (ไร่)	ทั้งสองพื้นที่		นอกเขตป่า (ไร่)
			ในป่า (ไร่)	นอกป่า (ไร่)	
50,000-75,000	กรรมการหมู่บ้าน (2) สมาชิก อบต. (1) ลูกบ้าน (15)	198.31	87.32	130.46	83.43
> 75,000	ลูกบ้าน (7)	-	125.93	77.19	-
		429.10	609.42	586.6	577.96
		1,038.52 (ในป่า)		1,164.56 (นอกป่า)	
รวม	105		2,203.08		

ภาพที่ ๖ แผนที่เปรียบเทียบรายได้กับการถือครองที่ดิน

4. หนี้สินกับการถือครองที่ดิน

เมื่อนำสถานภาพทางสังคมมาเปรียบเทียบกับจำนวนหนี้สิน (ที่ยังไม่ได้หักกับรายได้) และจำนวนการถือครองพื้นที่พบว่า คนที่มีหนี้สินน้อยกว่า 10,000 บาท มีอยู่ 34 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 1 ราย คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 31 ราย โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 68.61 ไร่ นอกเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 204.10 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 377.92 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 157.58 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 220.34 ไร่)

คนที่มีหนี้สินระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีอยู่ 20 ราย ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 2 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 17 ราย โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 60.24 ไร่ นอกเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 143.76 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 162.92 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 95.42 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 67.50 ไร่)

คนที่มีหนี้สินระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีอยู่ 31 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 ราย คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย และลูกบ้าน 26 ราย โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 209.99 ไร่ นอกเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 160.16 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 347.39 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 196.44 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 150.95 ไร่)

คนที่มีหนี้สินระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีอยู่ 11 ราย ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย สมาชิก อบต. 1 ราย และลูกบ้าน 7 ราย โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 62.51 ไร่ นอกเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 62.92 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 143.20 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 47.32 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 95.88 ไร่)

คนที่มีหนี้สินมากกว่า 75,000 บาท มีอยู่ 9 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 1 ราย คณะกรรมการหมู่บ้าน 3 ราย และลูกบ้าน 5 ราย โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 27.752 ไร่ นอกเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งหมด 7.02 ไร่ และผู้ที่ถือครองที่มีแปลงที่ดินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 164.59 ไร่ (ในพื้นที่ป่า 112.66 ไร่ นอกพื้นที่ป่า 51.93 ไร่) (ตารางที่ 36 และภาพที่ 6)

และเมื่อนำหนี้สินมาเปรียบเทียบกับร้อยละ ของการถือครองพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ทั้งหมด พบว่าคนที่มียอดหนี้สิน ระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีพื้นที่ 406.43 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.14 คนที่มีหนี้สิน น้อยกว่า 10,000 บาท มีพื้นที่ 226.19 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.78 คนที่มีหนี้สิน ระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีพื้นที่ 155.66 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.99 คนที่มีหนี้สิน มากกว่า 75,000 บาท มีพื้นที่ 140.41 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.52 และคนที่มียอดหนี้สิน ระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีพื้นที่ 109.83 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.57

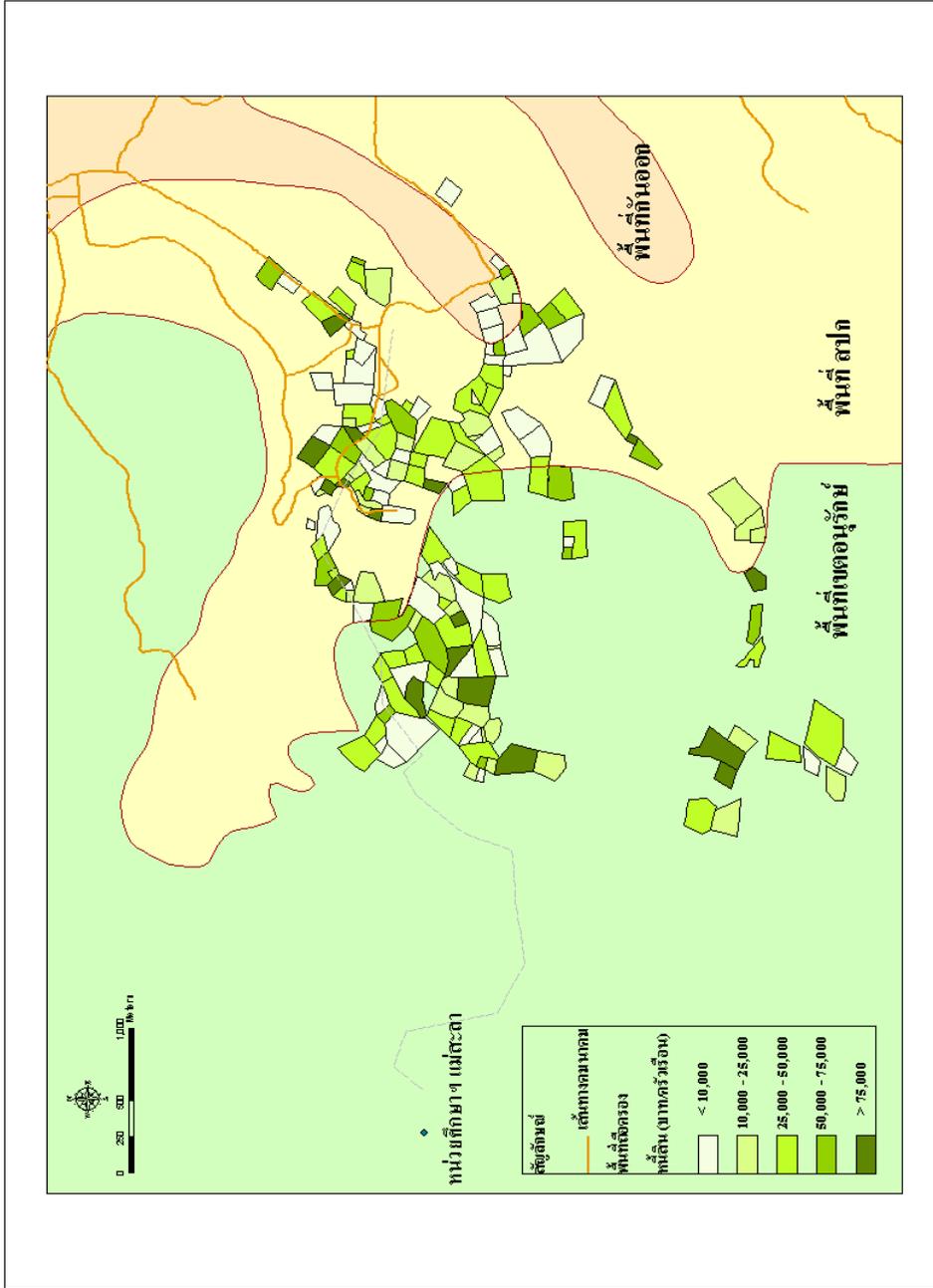
การถือครองพื้นที่นอกป่าอนุรักษ์ทั้งหมด พบว่า คนที่มีหนี้สิน น้อยกว่า 10,000 บาท มีพื้นที่ 424.44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.45 คนที่มีหนี้สิน ระหว่าง 25,000-50,000 บาท มีพื้นที่ 311.11 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.71 คนที่มีหนี้สิน ระหว่าง 10,000-25,000 บาท มีพื้นที่ 211.26 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.14 คนที่มีหนี้สิน ระหว่าง 50,000-75,000 บาท มีพื้นที่ 158.80 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.64 และคนที่มียอดหนี้สิน มากกว่า 75,000 บาท มีพื้นที่ 58.95 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.06

ตารางที่ 36 เปรียบเทียบหนี้สินกับสถานภาพและจำนวนพื้นที่ถือครอง

หนี้สิน/ปี	สถานภาพ (จำนวนราย)	ลักษณะการถือครอง			
		ในเขตป่า	ทั้งสองพื้นที่		นอกเขตป่า
		(ไร่)	ในป่า (ไร่)	นอกป่า (ไร่)	(ไร่)
< 10,000	ผู้นำชุมชน (1)	68.61	157.58	220.34	204.10
	กรรมการหมู่บ้าน (1)				
	สมาชิก อบต. (1)				
	ลูกบ้าน (31)				
10,000-25,000	กรรมการหมู่บ้าน (2)	60.24	95.42	67.50	143.76
	สมาชิก อบต. (1)				
	ลูกบ้าน (17)				
25,000-50,000	ผู้นำชุมชน (2)	209.99	196.44	150.95	160.16
	กรรมการหมู่บ้าน (3)				
	ลูกบ้าน (26)				

ตารางที่ 36 (ต่อ)

หนี้สิน/ปี	สถานภาพ (จำนวนราย)	ลักษณะการถือครอง			
		ในเขตป่า (ไร่)	ทั้งสองพื้นที่		นอกเขตป่า (ไร่)
			ในป่า (ไร่)	นอกป่า (ไร่)	
50,000-75,000	กรรมการหมู่บ้าน (3) สมาชิก อบต. (1) ลูกบ้าน (7)	62.51	47.32	95.88	62.92
> 75,000	ผู้นำชุมชน (1) กรรมการหมู่บ้าน (3) ลูกบ้าน (5)	27.75	112.66	51.93	7.02
		429.10	609.42	586.6	577.96
		1,038.52		1,164.56	
รวม	105			2,203.08	

ภาพที่ 7 แผนที่เปรียบเทียบหนี้สินกับการถือครองที่ดิน

5. หนี้สินคงเหลือกับการถือครองที่ดิน

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนหนี้สินคงเหลือ (ที่หักจากรายได้) กับสถานภาพทางสังคม และการถือครอง พบว่า คนที่มีสถานะหนี้สิน น้อยกว่า 10,000 บาท ที่มีแปลงทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ อย่างเดียว รวมทั้งหมด 3 ราย เป็นลูกบ้านทั้งหมด อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียวก รวมทั้งหมด 3 ราย แบ่งเป็น สมาชิก อบต. 1 ราย และ ลูกบ้าน 2 ราย มีแปลงที่ทำกินอยู่ทั้งสองพื้นที่ที่มีจำนวน 8 ราย แบ่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน 2 ราย และ ลูกบ้าน 6 ราย

คนที่มีสถานะหนี้สิน ระหว่าง 10,000-25,000 บาท ที่มีแปลงทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ อย่างเดียว รวมทั้งหมด 3 ราย เป็นลูกบ้านทั้งหมด อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียวก รวมทั้งหมด 4 ราย แบ่งเป็น กรรมการหมู่บ้าน 1 ราย และ ลูกบ้าน 3 ราย มีแปลงที่ทำกินอยู่ทั้งสองพื้นที่รวมทั้งหมด 4 ราย เป็นลูกบ้านทั้งหมด

คนที่มีสถานะหนี้สิน ระหว่าง 25,000-50,000 บาท ที่มีแปลงทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ อย่างเดียว รวมทั้งหมด 1 ราย เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียวก รวมทั้งหมด 2 ราย แบ่งเป็น กรรมการหมู่บ้าน 1 ราย และ ลูกบ้าน 1 ราย มีแปลงที่ทำกินอยู่ทั้งสอง พื้นที่ รวมทั้งหมด 4 ราย แบ่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน 1 ราย และ ลูกบ้าน 3 ราย

คนที่มีสถานะหนี้สิน มากกว่า 50,000 บาท ที่มีแปลงทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียวก รวมทั้งหมด 1 ราย เป็นกรรมการหมู่บ้าน อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียวก รวมทั้งหมด 2 ราย แบ่งเป็น กรรมการหมู่บ้าน 1 ราย และ ลูกบ้าน 1 ราย มีแปลงที่ทำกินอยู่ทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งหมด 2 ราย แบ่งเป็นผู้นำชุมชน 1 ราย และ ลูกบ้าน 1 ราย (ตารางที่ 37 และภาพที่ 7)

ตารางที่ 37 เปรียบเทียบจำนวนหนี้สินที่หักจากรายได้แล้วกับสถานภาพทางสังคม

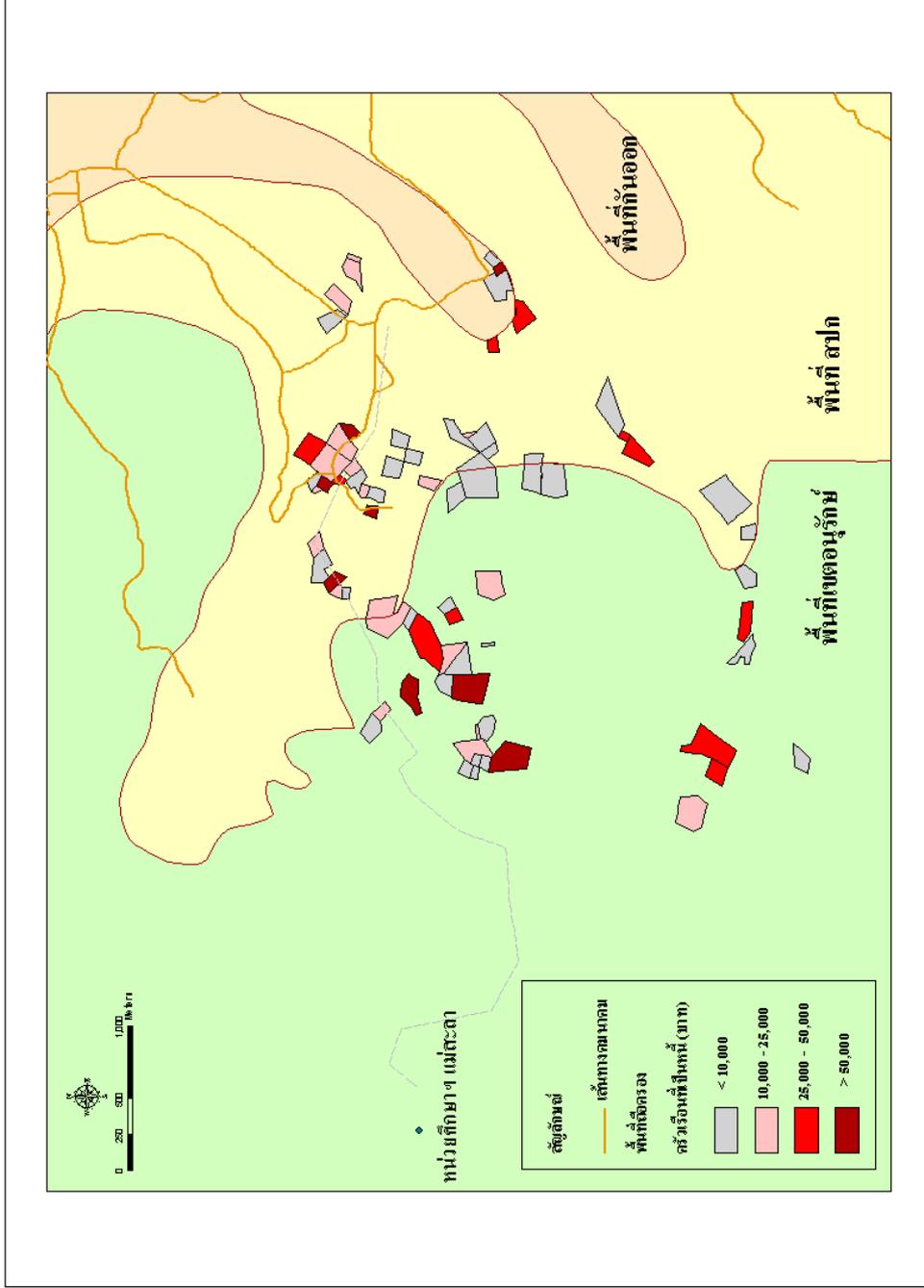
หนี้สินคงเหลือ	ในเขตป่า (ไร่)	ทั้งสองพื้นที่ (ไร่)	นอกเขตป่า (ไร่)	รวม
< 10,000	ลูกบ้าน (3)	กรรมการหมู่บ้าน (2)	สมาชิก อบต. (1)	14
		ลูกบ้าน (6)	ลูกบ้าน (2)	
10,000-25,000	ลูกบ้าน (3)	ลูกบ้าน (4)	กรรมการหมู่บ้าน (1)	11
			ลูกบ้าน (3)	
25,000-50,000	กรรมการหมู่บ้าน (1)	กรรมการหมู่บ้าน (1)	กรรมการหมู่บ้าน (1)	7
		ลูกบ้าน (3)	ลูกบ้าน (1)	
> 50,000	กรรมการหมู่บ้าน (1)	ผู้นำชุมชน (1)	กรรมการหมู่บ้าน (1)	5
		ลูกบ้าน (1)	ลูกบ้าน (1)	
รวม	8	18	11	37

จากตารางที่ 37 จะเห็นว่า ผู้ที่มีหนี้สินคงเหลือมากกว่า 50,000 บาท และมีแปลงที่ทำกินในเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียว มีจำนวน 1 ราย มีสถานภาพเป็นกรรมการหมู่บ้าน มีพื้นที่ 27.75 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 1.18 กิโลเมตร มีหนี้สิน 83,000 บาท

ผู้ที่มีหนี้สินคงเหลือระหว่าง 25,000-50,000 บาท และมีแปลงที่ทำกินในเขตป่าอนุรักษ์อย่างเดียว มีจำนวน 1 ราย มีสถานภาพเป็นกรรมการหมู่บ้าน มีพื้นที่ 26.26 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 0.36 กิโลเมตร มีหนี้สิน 32,000 บาท

ผู้ที่มีหนี้สินคงเหลือมากกว่า 50,000 บาท แต่มีแปลงที่ทำกินทั้งสองพื้นที่ มีจำนวน 2 ราย เป็นผู้นำชุมชน 1 ราย มีพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ 15.27 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 0.65 กิโลเมตร มีหนี้สิน 60,000 บาท และเป็นลูกบ้าน 1 ราย มีพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ 27.59 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 0.59 กิโลเมตร มีหนี้สิน 55,000 บาท

ผู้ที่มีหนี้สินคงเหลือระหว่าง 25,000-50,000 บาท และมีแปลงที่ทำกินทั้งสองพื้นที่ มีจำนวน 4 ราย เป็นกรรมการหมู่บ้าน 1 ราย มีพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ 10.35 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 1.32 กิโลเมตร มีหนี้สิน 40,000 บาท และเป็นลูกบ้าน 3 ราย มีพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ 50.13 ไร่ อยู่ห่างจากเขตรอยต่อ 1.10 กิโลเมตร

ภาพที่ 8 แผนที่เปรียบเทียบหนี้สินที่คงเหลือเมื่อหักจากรายได้กับการถือครองที่ดิน

6. ผลผลิตกับการถือครองที่ดิน

จากฐานข้อมูล GIS พบว่า ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีการปลูกข้าวโพดเพียงอย่างเดียว ผลผลิตของการปลูกข้าวโพดถือว่ามียieldsผลผลิตที่เฉลี่ยเท่ากันเนื่องจากพื้นที่ศึกษามีขนาดเล็กจากการสอบถาม 105 ครัวเรือน และคัดเลือกเฉพาะการปลูกข้าวโพดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 23 ครัวเรือน อัตราเฉลี่ยเท่ากับ 800 กิโลกรัมต่อไร่ ดังนั้นเราสามารถคำนวณผลผลิตของการปลูกข้าวโพดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ผลผลิตการปลูกข้าวโพด} &= \text{น้ำหนักข้าวโพด (กก.)} \times \text{พื้นที่ (ไร่)} \\ &= 800 \times 1,038 \text{ ไร่} \\ &= 830,400 \text{ กิโลกรัม} \end{aligned}$$

จากราคาผลผลิตข้าวโพดเมื่อปี 2549 อยู่ที่กิโลกรัมละ 3 บาท ดังนั้นรายได้จากการขายข้าวโพดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ = $830,400 \times 3 = 2,491,200$ บาท

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กับจำนวนพื้นที่และรูปแบบการทำเกษตรของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคู จังหวัดน่าน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อจำนวนพื้นที่และรูปแบบการทำเกษตรของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคู จังหวัดน่าน เป็นการนำเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ระดับความรู้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม ประเภทของการถือครองที่ดิน การเข้าร่วมกลุ่มของชาวบ้าน การรับรู้ข่าวสาร คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ มาหาความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครอง และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการหาค่าความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรที่คาดโดยวิธีการทดสอบ ไค-สแควร์ (chi-square) หรือทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) หรือการทดสอบ F-test ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดและความเหมาะสมของตัวแปรที่จะนำมาหาความสัมพันธ์กัน

ในการทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจกับจำนวนพื้นที่ถือครองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์พบว่า ในกลุ่มของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจในด้านรายได้ มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครองในด้านรายจ่าย และหนี้สิน ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับจำนวนพื้นที่ถือครอง

ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ กับจำนวนพื้นที่ถือครองนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์พบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจในด้านรายได้มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครอง ในด้าน รายจ่าย และหนี้สิน ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครอง (ตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ (บาท/ครัวเรือน/ปี) กับขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่) ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของราษฎรหมู่บ้านคูจังหวัดน่าน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

	r-value	
	ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=68)	นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=89)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
- รายได้	0.247*	0.211*
- รายจ่าย	0.094	0.173
- หนี้สิน	0.096	0.148

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

จะเห็นว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจในด้านรายได้ ของเกษตรกรทั้งที่อยู่ในและนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์/เกี่ยวข้องกับพื้นที่ถือครอง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือถ้ามีพื้นที่ถือครองมากก็จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นเพราะว่าเมื่อมีพื้นที่เพิ่มมากขึ้นจะทำให้มีผลผลิตที่มากขึ้น

และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับตารางของ Davis Description จะพบว่าในส่วนของรายจ่าย และหนี้สินมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ต่ำมาก สำหรับในส่วนของรายได้แม้ว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็ยังอยู่ในระดับความสัมพันธ์ที่ต่ำอยู่

ในการทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ โดยการหาค่า F-value ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมกับจำนวนพื้นที่ถือครองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์พบว่า ในกลุ่มของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นปัจจัยทางด้านสังคมในด้านระดับความรู้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม ประเภทการถือครองที่ดิน การเข้าร่วมกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับจำนวนพื้นที่ถือครอง ส่วนปัจจัยทางด้านสังคม กับจำนวนพื้นที่ถือครองนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์พบว่าปัจจัยทางด้านสังคมในด้าน ระดับความรู้ จำนวนสมาชิก

ในครัวเรือน และประเภทการถือครองที่ดิน มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครอง ส่วนในด้านสถานภาพทางสังคมนั้นพบว่า การเข้าร่วมกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครอง (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยทางสังคม (ครัวเรือน) กับขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่) ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของราษฎรหมู่บ้านคูจังหวัดน่าน โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test)

	F-value	
	ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=68)	นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=89)
ปัจจัยด้านสังคม		
- ระดับความรู้	1.014	4.075**
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.091	2.554*
- สถานภาพทางสังคม	1.185	0.644
- ประเภทของการถือครองที่ดิน	NA	5.387**
- การเข้าร่วมกลุ่ม	1.871	3.056
- การรับรู้ข่าวสาร	1.008	1.814
- การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่	1.900	0.827

NA ไม่สามารถวิเคราะห์ได้เนื่องจากมีการแจกแจงรูปแบบการใช้ที่ดินเพียง 1 กลุ่ม หรือ ไม่มีการแจกแจง

* และ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และ 99 % ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างระดับความรู้ของราษฎรกับจำนวนพื้นที่ทำกินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ค่า F – Value มีค่าเท่ากับ 4.075** และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % จึงสรุปได้ว่า ระดับความรู้ของราษฎรมีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครองนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยราษฎรที่มีความรู้มากจะมีพื้นที่ถือครองมากกว่าราษฎรที่มีความรู้น้อย กล่าวคือเมื่อมีความรู้สูงขึ้นจะมีพื้นที่ถือครองมากขึ้นตามไปด้วย (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการศึกษากับจำนวนพื้นที่ทำกิน ของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ระดับการศึกษา	จำนวนพื้นที่ทำกิน (ไร่/ครัวเรือน)
ไม่ได้เรียน	10.62 ^b
ประถมศึกษาตอนต้น	3.60 ^c
ประถมศึกษาตอนปลาย	10.08 ^b
มัธยมศึกษาตอนต้น	11.25 ^b
มัธยมศึกษาตอนปลาย	7.25 ^{bc}
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	38.00 ^a

ค่าเฉลี่ยที่ตามด้วยอักษรที่เหมือนกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยวิธี DMRT

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกับจำนวนพื้นที่ทำกินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ค่า F – Value มีค่าเท่ากับ 2.554* และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จึงสรุปได้ว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครองนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกมากจะมีพื้นที่ถือครองมากกว่าราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย กล่าวคือ เมื่อมีจำนวนสมาชิกมากขึ้นจะมีพื้นที่ถือครองมากขึ้นตามไปด้วย (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 การเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับจำนวนพื้นที่ทำกิน ของเกษตรกร นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

จำนวนสมาชิก (คน/ครัวเรือน)	จำนวนพื้นที่ทำกิน (ไร่/ครัวเรือน)
1	5.86 ^b
2	5.71 ^b
3	10.88 ^{ab}
4	13.78 ^{ab}
5	9.80 ^{ab}
6	17.33 ^a

ค่าเฉลี่ยที่ตามด้วยอักษรที่เหมือนกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยวิธี DMRT

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างประเภทของการถือครองที่ดินของราษฎรกับจำนวนพื้นที่ทำกินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ค่า F – Value มีค่าเท่ากับ 5.387** และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % จึงสรุปได้ว่า ประเภทของการถือครองที่ดินของราษฎรมีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ถือครองนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยที่ดินที่เป็น สปก.-สก.1 และ สปก.-นส 3 จะมีขนาดใหญ่กว่าที่ดินที่เป็น สก.1และ สปก. กล่าวคือราษฎรที่มีที่ดินประเภท สปก.-สก. 1 และ สปก.-นส 3 จะมีที่ดินมากกว่าราษฎรที่มีที่ดินประเภท สก.1 และ สปก. (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 42 การเปรียบเทียบความแตกต่างของประเภทการถือครองที่ดิน กับจำนวนพื้นที่ทำกินของเกษตรกร นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

กลุ่มเอกสารสิทธิ์ประเภท	จำนวนพื้นที่ทำกิน (ไร่/ครัวเรือน)
สก.1	5.00 ^b
สปก.	9.75 ^b
สปก.-สก.1	19.00 ^a
สปก.-นส.3	19.00 ^a

ค่าเฉลี่ยที่ตามด้วยอักษรที่เหมือนกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % โดยวิธี DMRT

ในการทดสอบค่า F - Value ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ในด้านรายได้ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และในส่วนของรายจ่าย และหนี้สิน ไม่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 43) เนื่องจากในพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นมีการทำเกษตรเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถทำการวิเคราะห์ได้

ตารางที่ 43 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ (บาท/ครวเรือน/ปี) ที่มีต่อรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (กลุ่มชนิดพืชที่ปลูก) นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของราษฎรหมู่บ้านคู จังหวัดน่าน โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test)

	F-value	
	ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=68)	นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=89)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
- รายได้	NA	10.964**
- รายจ่าย	NA	2.842
- หนี้สิน	NA	1.627

NA ไม่สามารถวิเคราะห์ได้เนื่องจากมีการแจกแจงรูปแบบการใช้ที่ดินเพียง 1 กลุ่ม หรือ ไม่มีการแจกแจง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 %

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างรายได้ของราษฎรกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ค่า F – Value มีค่าเท่ากับ 10.964** และมีค่าสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % จึงสรุปได้ว่า รายได้ของราษฎรมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลจะมีรายได้มากที่สุดและเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดจะมีรายได้น้อยที่สุด (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 การเปรียบเทียบความแตกต่างของรายได้จากการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบต่าง ๆ ของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน	รายได้ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
ข้าวโพด	45,505.08 ^b
ข้าว	74,300.00 ^a
ไม้ผล	86,500.00 ^a

ค่าเฉลี่ยที่ตามด้วยอักษรที่เหมือนกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % โดยวิธี DMRT

ในการทดสอบค่าไค-สแควร์ (chi-square) ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยทางด้านสังคม ในด้าน ระดับความรู้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม การถือครองที่ดิน การเข้าร่วมกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ไม่สามารถหาความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินได้เนื่องจากในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพียงด้านเดียวคือการปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์พบว่าปัจจัยทางด้านสังคมในด้าน ระดับความรู้ จำนวนสมาชิก ประเภทของการถือครองที่ดิน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในขณะที่สถานภาพทางสังคม การเข้าร่วมกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ไม่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมที่มีต่อรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของราษฎรหมู่บ้านดู่ จังหวัดน่าน โดยการทดสอบด้วยวิธี ไค-สแควร์

	χ^2 -value	
	ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=68)	นอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (N=79)
ปัจจัยด้านสังคม		
- ระดับความรู้	NA	24.851*
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	NA	20.948*
- สถานภาพทางสังคม	NA	3.997
- การถือครองที่ดิน	NA	60.351**
- การเข้าร่วมกลุ่ม	NA	1.938
- การรับรู้ข่าวสาร	NA	2.152
- คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่	NA	3.114

NA ไม่สามารถวิเคราะห์ได้เนื่องจากมีการแจกแจงรูปแบบการใช้ที่ดินเพียง 1 กลุ่ม หรือไม่มีการแจกแจง

* และ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และ 99 % ตามลำดับ

จากการแจกแจงจำนวนของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีระดับการศึกษาในระดับต่าง ๆ กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 46) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ 59 ราย มีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษา และมีการปลูกข้าวโพดมากที่สุด 39 ราย รองลงมาคือไม่ได้เรียน จำนวน 16 ราย และมีการปลูกข้าวโพด 11 ราย โดยให้ค่าสัมประสิทธิ์การทดสอบไคสแควร์เท่ากับ 24.851* และมีค่านัยสำคัญของความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.016 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษามีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับชนิดหรือรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่มีความรู้ระดับประถมศึกษา มีการปลูกพืชที่หลากหลายชนิดมากกว่าในระดับอื่น ๆ

ตารางที่ 46 การแจกแจงระดับความรู้และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างกัน ของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ระดับการศึกษา	รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน			รวม
	ข้าวโพด	ข้าว	ไม้ผล	
ไม่ได้เรียน	11	4	1	16
ประถมต้น	3		2	5
ประถมปลาย	39	5	15	59
มัธยมต้น	4			4
มัธยมปลาย	2		2	4
สูงกว่ามัธยมปลาย		1		1
รวม	59	10	20	89

$$\chi^2 = 24.851* \quad \text{Prob.} = 0.016$$

จากการแจกแจงจำนวนของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีจำนวนสมาชิกที่แตกต่างกัน กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 47) พบว่าเกษตรกรที่มีสมาชิก 3 คน จำนวน 42 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวโพดมากที่สุด จำนวน 28 ราย รองลงมาคือสมาชิก 4 คน จำนวน 18 ครัวเรือน และมีการปลูกข้าวโพด 13 ครัวเรือน โดยให้ค่าสัมประสิทธิ์การทดสอบไค-สแควร์เท่ากับ 20.948* และมีค่านัยสำคัญของความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.021 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับชนิดหรือรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิก 3 คน มีจำนวนมากกว่า จำนวนสมาชิกอื่น ๆ และมีการปลูกพืชที่หลากหลายชนิดมากกว่าในระดับอื่น ๆ

ตารางที่ 47 การแจกแจงกลุ่มจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างกัน
ของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน			รวม
	ข้าวโพด	ข้าว	ไม้ผล	
1	5		2	7
2	7		7	14
3	28	4	10	42
4	13	5		18
5	5			5
6	1	1	1	3
รวม	59	10	20	89

$$\chi^2 = 20.948^* \quad \text{Prob.} = 0.021$$

จากการแจกแจงจำนวนของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีการถือครองที่ดินในประเภทที่ต่างกัน กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตารางที่ 48) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ 72 ราย มีการถือครองที่ดินประเภท สปก.มากที่สุดและมีการปลูกข้าวโพดมากที่สุด 52 ราย รองลงมาคือ สค.1 จำนวน 7 ราย และมีการปลูกข้าวโพด 5 ราย โดยให้ค่าสัมประสิทธิ์การทดสอบไคสแควร์เท่ากับ 60.357** และมีความสำคัญของความน่าจะเป็นเท่ากับ <math> < 0.01 </math> ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเภทของการถือครองที่ดินมีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับชนิดหรือรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่มีที่ดินประเภท สปก. มีจำนวนการปลูกพืชที่หลากหลายชนิดมากกว่าในระดับอื่น ๆ

ตารางที่ 48 การแจกแจงประเภทการถือครองที่ดินและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างกัน ของเกษตรกรนอกพื้นที่ป่านุรักษ์

ประเภทการถือครองที่ดิน	รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน			รวม
	ข้าวโพด	ข้าว	ไม้ผล	
สปก.	52	3	17	72
สก.1	5		2	7
สปก.-สก.1	2		1	3
สปก.-นส.3		7		7
รวม	59	10	20	89

$$\chi^2 = 60.357^{**} \quad \text{Prob.} = <0.01$$

วิจารณ์

จากผลการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่านุรักษ์ของชุมชนบ้านคูจังหวัดน่าน สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

1.1 สภาพทางสังคม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน การเข้าร่วมกลุ่มมีจำนวนเพียงสองกลุ่มคือกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นเพียงการตั้งขึ้นมาไม่มีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เพราะหัวหน้าครัวเรือนยังไม่เห็นความสำคัญในกิจกรรมของการเข้าร่วมกลุ่ม ในด้านการพัฒนาหมู่บ้านยังให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบประปา ถนน ความเจริญที่เข้ามาในหมู่บ้านมากกว่า การพัฒนาด้านการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง ตรงส่วนนี้ทางภาคราชการควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในด้านการเข้าใช้ประโยชน์จากป่าไม้นั้นเพียงเพื่อใช้ในครัวเรือนไม่ได้ทำเป็นอาชีพ ความต้องการป่าชุมชนนั้น มองเห็นประโยชน์เพื่อการใช้ไม้เพียงอย่างเดียว โดยป่าชุมชนนั้นเป็นทั้งแหล่งอาหารและสมุนไพร การให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่เป็นเพียงการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านถ้าจะให้ได้ผลควรมีการชี้แจงหรือให้ความรู้ทั้งหมู่บ้าน

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ มีครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด 106 ครัวเรือน และมีการถือครองที่ดินครัวเรือนละประมาณ 10-20 ไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทางภาคกลางแล้ว ถือว่ามีเนื้อที่มากพอสมควร แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นภูเขาไม่เหมาะกับการเกษตรทำให้มีความต้องการพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ในส่วนของเอกสารการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น ได้มาจากการจับจองและมรดกซึ่งไม่มีเอกสารและต่อมาทางภาครัฐได้มีการออก สปก.ให้ จึงทำให้เอกสารส่วนใหญ่เป็น สปก. ด้านแหล่งน้ำในการทำเกษตรส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเป็นเขตป่าอนุรักษ์ทำให้ไม่สามารถสร้างที่เก็บกักน้ำได้ จึงต้องอาศัยน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่จากที่กล่าวมาแล้วว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา การเกษตรส่วนใหญ่จึงเป็นการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สำหรับภาวะหนี้สินนั้นจะพบว่า มีครัวเรือนที่มีหนี้สิน 91 ครัวเรือน จาก 111 ครัวเรือน ส่วนหนึ่งมาจากการประกอบอาชีพและอีกส่วนหนึ่งมาจากนิสัยในการใช้จ่ายในครอบครัว

ซึ่งสอดคล้องกับ (สุจินต์, 2530) ที่ศึกษาการใช้ภาพถ่ายทางอากาศในการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏที่พบว่าราษฎรที่อยู่รอบแนวเขตอุทยานมีความยากจนและมีหนี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพและการใช้จ่ายภายในครัวเรือน

2. พื้นที่ถือครองและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกอบเตียวภายในหนึ่งปี เพราะปัญหาเรื่องน้ำและพื้นที่ โดยที่มีเกษตรกรมีพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ จำนวน 68 ครัวเรือน เนื่องจากมีความต้องการพื้นที่ในการทำเกษตร และยังมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นตามราคาผลผลิตในตลาด โดย (บุญช่วย, 2535) มีความเห็นว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเอราวัณ ไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ที่ดินส่วนใหญ่ขาดเอกสารสิทธิ์ ขาดการปรับปรุงดิน ราษฎรแก้ไขปัญหาโดยการบุกรุกพื้นที่ป่า นำพื้นที่มาเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับจำนวนพื้นที่และรูปแบบการทำเกษตร

ในส่วนการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ มีปัจจัยหลายอย่าง เช่น การแบ่งกลุ่ม การแบ่งชั้นภายในกลุ่ม ซึ่งจะมีผลต่อการคำนวณว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพราะถ้าแบ่งกลุ่มอย่างเหมาะสมจะทำให้การคำนวณใกล้เคียงความเป็นจริง โดยที่ (วราภรณ์, 2533) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนบ้านคำขาม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือน คือ ขนาดพื้นที่ทำกิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา